

РЕЦЕНЗІЇ

ВАГОМИЙ ВНЕСОК В ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Данилюк М.В. Тересва – наша отчужнина. Історичний літопис. Ужгород: Патент, 2018. 367 с.

*Любити землю, на
котрій нас колисали, є
милою повинністю кожного смертного, но
однако ж більше сего є
народолюбіє, любити свій род, свою собратію є не
лише природний, но і християнський обов'язок*

Анатолій Кралицький,
Ігумен Мукачівського
Монастиря, історик. 1862



Непогано володіючи здобутками у сфері дослідження історії міст і сіл Закарпаття, стверджуємо, що подібної праці за кількістю порушених проблем і їх наукового висвітлення на сьогодні немає. Мова йде про фундаментальне дослідження М.В. Данилюка «Тересва – наша отчужнина. Історичний літопис. Ужгород: Патент, 2018. 367 с.».

Автор зумів простежити багатомітну і багатогранну історію селища Тересви, що на Тячівщині, з часу його заснування в 1359 р. і до сьогодення. І зроблено це на тлі історії тих держав, до складу яких воно входило упродовж віків. На конкретних прикладах охарактеризовано господарську діяльність жителів, розвиток культурно-освітнього життя, збагачення духовної скарбниці краю тощо.

Розглядаючи питання розвитку освіти в селищі автор наголошує, що перші цеглини у фундаменті освітнього храму заклали представники духовенства – почали будувати церкви, відкривати монастирі, які ставали й освітніми центрами. Якісні зміни в розвитку освіти сталися за часів правління імператриці Марії Терезії (1717-1780), коли навчати дітей дозволялося навіть рідною мовою. Простежено також розвиток освіти за чехословацької доби.

М.В. Данилюк відзначає, що тересвянці перших чехословацьких урядовців зустрічали стримано, але доброзичливо. Як відомо доля Закарпаття вирішувалася на Паризькій мирній конференції. 10 листопада 1919 р. було вирішено включити край під назвою «Підкарпатська Русь» до складу Чехословаччини. Однак за часів Чехословаччини господарсько-економічне життя не зазнало істотних

змін. Кращі умови настали для політичного і культурного самовизначення.

Висвітлюючи тему освіти автор наголошує, що в 1951-1952 н.р. за парти в Тересві сіло вже 614 учнів. Школа отримала статус середньої. 1974 р. завершено будівництво нової середньої школи на 960 учнівських місць. Тересвянська школа за часів директорства В.В. Пузика, стала опорним навчальним закладом Тячівщини.

Достоїнством дослідника є його увага до людини – борця за кращу долю народу. Він, зокрема, наводить приклади участі селян у антифеодальних виступах XVI-XVIII ст., угорській революції 1848-1849 років. Наведено прізвища закарпатців, котрі протестували проти угорського окупаційного режиму в 1939-1944 рр. і таємно переходили в СРСР з надією на волю і краще життя. Натомість вони потрапляли в опалу. На підтвердження наводиться уривок з протоколу допиту І.В. Принца (С. 51).

Та все ж таки Верховна Рада СРСР 19 листопада 1942 р. прийняла закон «Про амністію втікачам з Угорщини...». Звільнені вступали до складу Чехословацького армійського корпусу, який формувався в СРСР і взяли активну участь в боротьбі проти фашизму.

Автор подав списки тересвянців, які загинули на фронтах Першої світової війни, ветеранів та учасників Другої світової війни – 79 чол. (С. 55). Серед них М.М. Данилюк – командир танкового екіпажу 1-го чехословацького військового корпусу. За хоробрість і відвагу в боях проти фашизму удостоєний найвищої нагороди Чехословаччини – ордену Білого Лева (С. 52).

У книзі достатньо охарактеризовано події 1944-1945 рр., які змінили подальшу долю Закарпаття – визволення краю Червоною армією, рішення Першого з'їзду Народних комітетів 26.XI.1944 р., про возз'єднання Закарпатської України з Українською РСР. Учасниками роботи з'їзду були – М.М. Баняй, І.М. Леманинець, Й.В. Небола, В.В. Принц. Закарпаття було включене у нову соціально-економічну і суспільно-політичну систему тодішнього СРСР.

Автор не погоджується з оцінкою періоду 1970-1980 рр. як часу застою і доводить, що для с. Тересва це був етап промислового ренесансу, оскільки в експлуатацію введено ряд заводів. Тільки у 1980-х рр у селищі працювало 8 підприємств і організацій, на яких було зайнято більше 5 тисяч працюючих. Прискореними темпами розвивалася деревообробна і меблева галузі, флагманом також був ДОК (С. 89). Тересва стала центром промисловості в районі. Разом з тим, належно оцінено самовіддану працю трудових колективів й багатий досвід їх керівників. Наприклад, С.Г. Липак понад 30 років очолював райоб'єднання «Сільгосптехніка». На

її кошти у центрі селища побудовано п'ятиповерховий житловий будинок. Наводяться прізвища 35-х кавалерів урядових трудових нагород. Необминув автор імена воїнів інтернаціоналістів, чорнобильців, учасників АТО...

У вступному вірші «Мойй Тересві», авторство якого належить теж М. Данилюку, є такі рядки:
*Село моє лобасте й кучеряве,
Притиснуте горами до річок!
Усе твоє життя барвисте й величаве,
Як курагов із вишитих стрічок.
Життя і доля тут розпочинались
Моїх далеких пращурів колись.
Вони у праці й вірності братались
Й нікому на поталу не здались...».*

Молодь здобувала робітничі професії у філіалі Тячівського професійного ліцею. Викладачі активно працюють над методикою викладання навчальних дисциплін. Так В.М. Цимбалістий один із перших в області став регіональним тренером із програми Intel «Навчання для майбутнього». М.В. Цимбаліста і М.В. Цимбалістий – автори декількох підручників, за що удостоєні звання «Викладач – методист», нагороджені грамотами МОН України та значком «Відмінник освіти України», а Марія Василівна – лауреат обласної премії імені Августина Волошина. Грамотами МОН України нагороджені Ю.В. Чонка та В.В. Гутій. Вчителька Тересвянської школи Н.І. Мацола у 2001 р. була делегатом всеукраїнського з'їзду вчителів.

Сотні тересвянців здобули вищу освіту, а троє стали докторами наук, професорами. Добре слово сказано про талановиту молодь – музикантів, співаків і навіть про зцілителів молитвами різних хвороб – М. Половка, М. Біндас (С. 346). Цікаво читаються походження прізвищ, прізвицьк, називок жителів села. Викликає інтерес значна кількість ілюстраційного матеріалу, зокрема етнографічного (одяг робочий і святковий, взуття, головні убори), що підсилює наукову вартість праці.

Не оминув автор і негативні явища, зокрема еміграцію односельчан за роки незалежності України у різні країни, зокрема, у США, Францію, Італію, і навіть у Гвінею. Причиною здебільшого стала матеріальна скрута. Михайло Васильович, як ветеран праці, з болем у серці пише як в умовах бездіяльності влади розвалюється найбільш потужне підприємство ДОК (С. 95). Та він вірить у неминучість повернення селищу Тересва трудової слави, бо як стверджує автор

*Нові часи... не все в них красной просто,
Та у затятій праці ми щодня,
Утверджуємо: ми отут не гості,
Ми – корінь й крила, ми – одна сім'я.*

І насамкінець, хоч автор скромно заявляє, що не претендує на вичерпність теми, ми стверджуємо – дане видання на сьогодні є найкращим науковим дослідженням у серії «Історія міст і сіл Закарпаття».

Данилюк Д.Д. (Ужгород)